

BROCHURE
DRAAGKRACHT EN
DRAAGLAST
(BIJ SPECIAL NEEDS)

Inhoud

Inleiding: draagkracht en draaglast.....	3
Het balansmodel van Bakker et al (1998)	4
1 Microsysteem	6
1.1 Kindfactoren	6
1.1.1 Lagen van zorg eigen aan adoptie.....	6
1.1.2 Special needs (SN)	6
1.1.3 Draagkracht bij kinderen.....	9
1.2 Ouderfactoren	10
1.2.1 Persoonlijkheid.....	10
1.2.2 Opvattingen m.b.t. adoptie.....	11
1.3 Gezinsfactoren	11
1.3.1 Goed genoeg ouderschap	11
1.3.2 Gezinskenmerken	12
1.3.3 Opvoedingskenmerken	13
1.3.4 Draagkracht bij SN.....	14
2 Mesosysteem	17
2.1 Sociale (gezins)factoren	17
2.2 Sociale (buurt)factoren	17
3 Macrosysteem	18
Bronnen.....	19

Inleiding: draagkracht en draaglast

Een adoptiekind brengt een andere dynamiek in je gezin dan de geboorte van een biologisch kind. Het is boeiend, leuk, uitdagend... Soms is het ook moeilijk. Soms word je geconfronteerd met veel vraagtekens waarbij het antwoord niet altijd zo evident is. Dit vraagt bij momenten andere zaken van jou als (kandidaat-)adoptieouder, extra's bovenop het gewone, het biologische ouderschap.

Ieder van ons heeft zijn eigen rugzak. Ook adoptiekinderen hebben een eigen rugzak door de situatie van waaruit ze komen, vroege negatieve levenservaringen, psychische/psychiatrische moeilijkheden bij biologische ouders, onveilige opvoedingssituaties, medische problematieken... Dat de rugzak van een adoptiekind anno 2020 zwaar gevuld is, mag niet verbazen. Pas als er geen enkele andere beschermingsmaatregel voor het kind mogelijk is, wordt adoptie een optie.

Vanaf het begin van de adoptieprocedure is het dan ook belangrijk om als kandidaat-adoptant stil te staan bij de draagkracht en draaglast van je gezin. Draagkracht en draaglast moeten in de balans gelegd worden om zo tot een stabiele, onvoorwaardelijke opvoedingssituatie te komen.

Deze tekst gaat in op wat draaglast en draagkracht in een gezinscontext van adoptie en special needs (SN) kunnen betekenen.

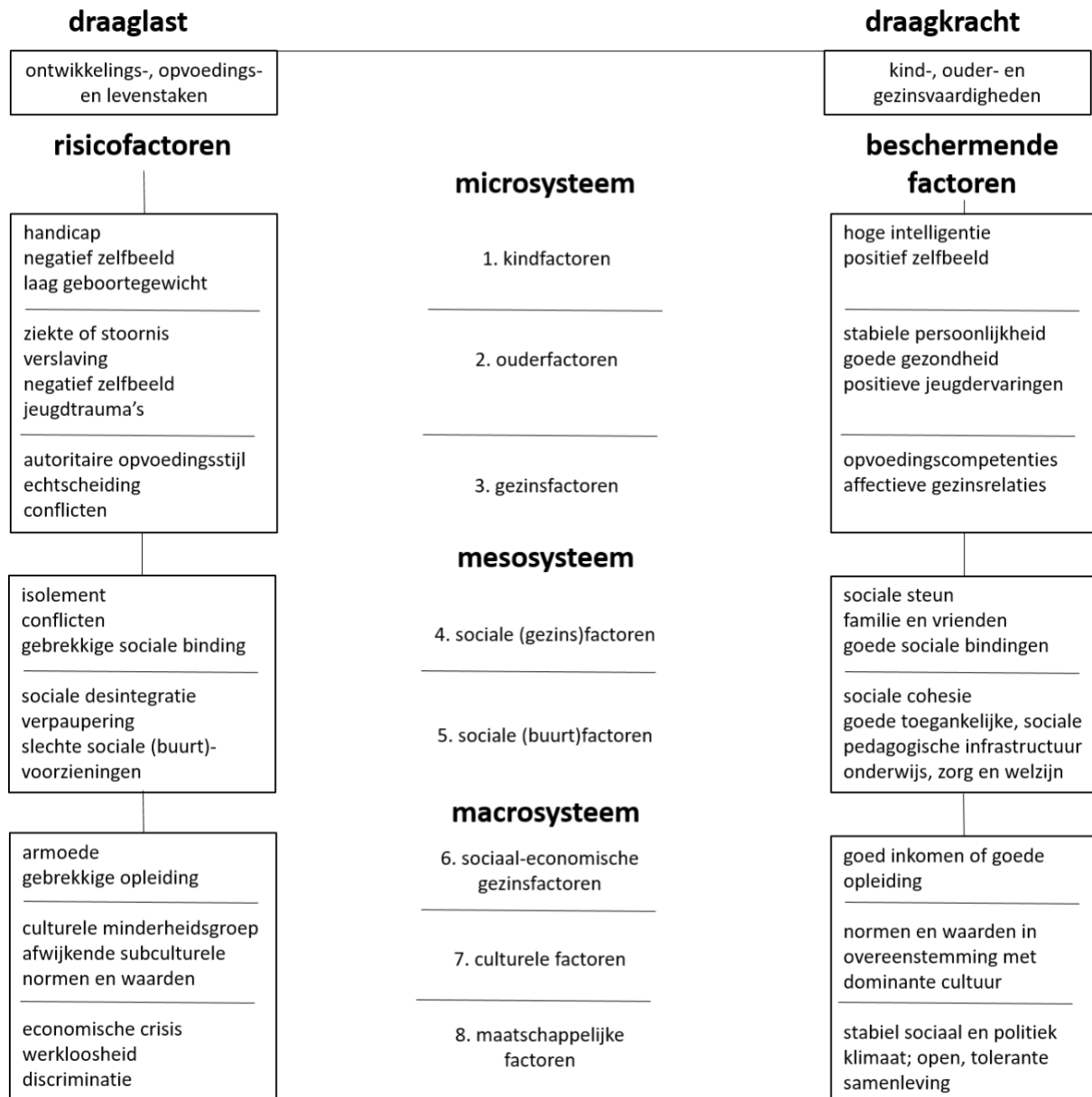

Een gezin is een systeem. Ouder(s) en kind(eren) leven samen en gaan in interactie. Ouders maken eten klaar voor de kinderen. Kinderen maken tekeningen voor de ouders. Aan tafel praten ze over de voorbije dag. Soms zijn er discussies, andere keren is het gewoon een gezellig samen zijn. Zo geven ze samen dag in dag uit vorm aan hun systeem, hun gezin. Zowel ouder als kind dragen bij aan dit systeem. Ze brengen beiden hun eigen draagkracht en draaglast binnen in het gezin.

Om je gezinssysteem, je huishouden te laten draaien is er ten minste een evenwicht nodig, waarbij er evenveel draagkracht in huis is als draaglast. *Ten minste*, want nog liever is er een onevenwicht in het voordeel van de draagkracht. Hoe meer draagkracht, hoe liever. Dit gaat heel breed: van een ontmijnend grapje na een meningsverschil, over de planning omgooien bij ziekte, tot hulp durven vragen aan de burens in geval van nood. In grote woorden: relativiseringsvermogen, flexibiliteit en netwerk inzetten.

Het balansmodel van Bakker et al (1998)

Het balansmodel van Bakker et al. (1998) beschrijft draagkracht en draaglast op verschillende niveaus. Ze situeren zich respectievelijk als beschermende en risicofactoren op micro-, meso- en macroniveau; en dat zowel bij het kind, de ouder als het gezin in zijn geheel.

Hoewel statisch weergegeven in dit model, zijn draagkracht en draaglast dynamische begrippen. Ze zijn meer dan een momentopname. Je leert met vallen en opstaan. Draaglast daagt draagkracht uit en kan haar laten groeien. Draagkracht vangt draaglast op en kan haar lichter maken.

In een adoptiegezin kunnen we draaglast en draagkracht heel breed beschouwen. In wat volgt beperken we draaglast tot 'special needs bij het kind' en draagkracht tot 'vaardigheden bij de ouders'. Dit geeft de indruk dat adoptiekinderen niets meer zijn dan hun behoeften en problemen; en draagkracht enkel bij jou als (kandidaat-)adoptieouder ligt. Zoals eerder gezegd, zijn zowel draagkracht

als draaglast eigen aan zowel ouder als kind. In functie van de voorbereiding en ondersteuning in je adoptietraject vernauwen we de focus.

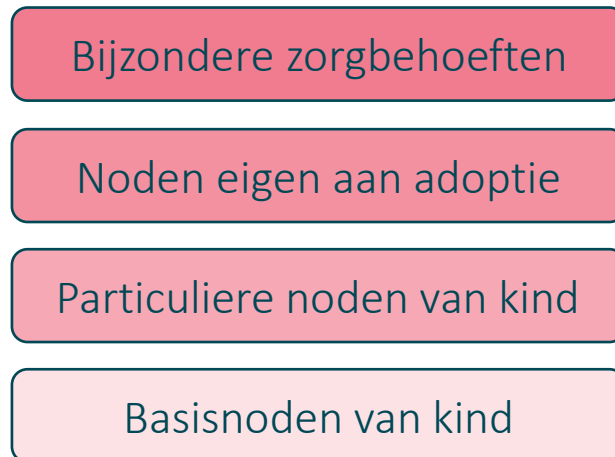
In wat volgt integreren we verschillende theoretische kaders in het model van Bakker. De drie systemen met hun acht factoren zijn de rode draad doorheen deze tekst die de vormen van draagkracht en draaglast zal toelichten.

1 Microsysteem

1.1 Kindfactoren

1.1.1 Lagen van zorg eigen aan adoptie

Het volgende model toont de vier lagen van zorg eigen aan adoptie. Elke laag vraagt zorg en is een toegevoegde waarde aan de laag eronder. Je zag dit model al tijdens infosessie 2.

De *basisnoden* vragen om basisvaardigheden. Als ouder moet je je leven aanpassen om structuur in het leven van je kind te brengen... Bv.: als je kind ziek is, organiseer je je werk zo zodat je bij hem kan blijven; elke ouder van een zeer jong kind heeft slaaptekort a.g.v. nachtvoedingen.

Van logo tot kine, voetbal tot karate, stimuleren tot begrenzen: ieder kind heeft *particuliere noden* (eigenschappen, interesses of vaardigheden). Als ouder moet je soms heel wat meer inspanningen leveren bij het ene kind, die niet nodig zijn bij het andere kind. Als je interesses deelt, is het vaak makkelijker dan wanneer je kind een hobby kiest die jou minder comfortabel ligt. Als je bijvoorbeeld zelf erg veel van rust houdt, maar je kind is bijzonder actief en zoekt overal uitdagingen, kan het jou als ouder op de proef stellen.

De eerste levenservaringen van adoptiekinderen zijn anders dan die van kinderen die bij hun biologische ouders opgroeien. Als een kind de eerste periode van zijn leven in een weeshuis doorbrengt, zal dit een invloed hebben op hoe het volwassenen vertrouwt. Adoptiekinderen hebben andere verlieservaringen dan kinderen die bij hun biologische ouders opgroeien: gemis van biologische moeder of biologisch verwantschap, er altijd anders uitzien dan de rest van de omgeving, afgestaan zijn... Met deze thema's, *noden eigen aan adoptie*, moet je als adoptieouder omgaan.

Sommige adoptiekinderen hebben *bijzondere zorgbehoeften* ofwel special needs (SN). Als een kind een schisis heeft, welke medische ingrepen zijn er dan nodig? Is er logopedie of kine vereist? Als een kind een ontwikkelingsachterstand heeft, wat zal de impact zijn op het gezin en familie? Hoe zit het met wachtlijsten voor gespecialiseerde hulp? Hoe beschikbaar moet je als ouder zijn? Is dit nog te combineren met een (voltijdse) job?

1.1.2 Special needs (SN)

Vliegen et al. (2016) definieert vijf categorieën van SN: *ontwikkelingsproblemen, lichamelijke/medische problemen, extra belastende achtergrond, sibling, ouder dan 6*.

Ontwikkelingsproblemen

Deze categorie is zeer breed. Het opgroeien van baby tot volwassene is een complex proces. Kinderen maken belangrijke fysieke, cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkelingen door. Als de ontwikkeling in één van deze gebieden afwijkend verloopt, spreken we van een ontwikkelingsprobleem. Het kan gaan om een verstandelijke beperking of leerproblemen, een probleem in de motorische ontwikkeling, een achterstand in de emotionele ontwikkeling of in de spraak- en taalontwikkeling. Daarenboven is de ernst verschillend van kind tot kind. Veel ontwikkelingsproblemen komen samen voor of gaan gepaard met andere problemen. Het is belangrijk dat een kind zich (enigszins) veilig voelt. Ten slotte beïnvloedt de sociaal-emotionele ontwikkeling andere ontwikkelingsgebieden, bijvoorbeeld: een kind moet zich goed en veilig voelen in de klas opdat hij vlot kan leren.

Bepaalde ontwikkelingsproblemen blijven het hele leven parten spelen, terwijl andere slechts tijdelijk van aard zijn. Ontwikkelingsproblemen kunnen het gevolg zijn van verwaarlozing. Bij interlandelijke adoptie hebben veel adoptiekinderen hierdoor bij aankomst een ontwikkelingsachterstand. Herstel is soms (gedeeltelijk) mogelijk.

In principe is een achterstand op bijvoorbeeld motorisch of cognitief gebied of in taalontwikkeling veelal in te halen. Hierbij geldt wel, dat hoe ouder een kind is, en hoe groter de achterstand is, hoe moeilijker het is om deze in te halen. Soms is een vorm van (para-)medische begeleiding nodig, zoals fysiotherapie of logopedie. Als een achterstand is ontstaan door een aangeboren lichamelijke of verstandelijke beperking kan deze blijvend zijn.

Ontwikkelingsproblemen bij adoptiekinderen zijn niet altijd makkelijk vast te stellen. Hoe jonger het kind is bij de adoptie, hoe onzekerder je bent of er een ontwikkelingsprobleem is/zal zijn. Soms worden ze miskend of niet herkend. Een ontwikkelingsprobleem uit zich dikwijls pas op latere leeftijd, omdat men merkt dat een kind zich niet leeftijdsadequaat ontwikkelt. Bij binnenlandse adoptie gebeurt de plaatsing van het kind meestal na geboorte waardoor hij meteen in een veilige omgeving terecht komt. Het risico op een achterstand door gebrek aan zorg en individuele aandacht is hierdoor vaak veel kleiner en eerder beperkt. Risicofactoren op ontwikkelingsproblemen zijn erfelijke belasting en de periode van de zwangerschap zelf (bv.: middelengebruik).

Lichamelijke/medische problemen

Soms gaat het om een medisch of lichamelijk probleem dat operabel is, soms over iets wat blijvend is. Bepaalde medische problemen kunnen deel uitmaken van een syndroom.

De impact van medische problemen op de draagkracht van een gezin is wisselend. Soms is de stress groter bij lichte medische aandoeningen dan bij ernstige medische problemen. Verwachtingen spelen hierin een rol. Wanneer een ernstig medisch probleem al vroegtijdig zichtbaar is, kan je als (kandidaat-)adoptieouder je verwachtingen hierop afstemmen. Soms is een aandoening lichter dan verwacht, maar soms is het probleem ernstiger. Kleine medische problemen, die minder zichtbaar zijn en waarvan de ernst pas enige tijd na aankomst wordt opgemerkt, kunnen meer belastend zijn omdat adoptieouders gedurende een periode onrealistische verwachtingen hadden tegenover hun kind.

Extra belastende achtergrond

Adoptiekinderen met een extra belastende achtergrond zijn kinderen die ernstige trauma's hebben opgelopen, naast de achtergrond die eigen is aan het geadopteerd zijn (zoals het gescheiden zijn van de biologische ouders). Als je kind veel wisselende verzorgers heeft gehad, langere tijd verwaarloosd is of veel negatieve ervaringen heeft opgedaan met volwassenen, zal het wennen en ingroeien in het gezin meer tijd en geduld vergen van zowel het kind als jou. Het is niet de leeftijd bij aankomst, maar de eerdere levenservaringen die het gedrag bepalen van een kind. Voor oudere kinderen geldt dat moeilijke periodes in hun leven langer geduurd hebben. Kinderen hebben in hun geboorteland gedrag ontwikkeld als reactie op de situatie daar. Eenmaal in het nieuwe gezin, is het niet eenvoudig om dit overlevingsgedrag los te laten.

Kinderen met een belaste achtergrond lopen vaak achter in hun emotionele ontwikkeling. Ze hebben moeite met het omgaan met frustratie en het regelen van hun emoties. Heel vaak hebben ze een enorme nood aan controle. Op emotioneel gebied lijken deze kinderen meer op een baby of peutertje, dan op de kleuter of het lagere schoolkind dat ze in werkelijkheid zijn. Ook hebben kinderen die verwaarloosd of mishandeld zijn over het algemeen een laag gevoel van eigenwaarde en weinig zelfvertrouwen en zullen ze moeite hebben om hun adoptieouders te vertrouwen. Dit kan zich uiten door verbloemend, bijvoorbeeld stoer, lastig of clownesk gedrag of juist door erg angstig en teruggetrokken gedrag.

Bij kinderen met gedrags- en/of emotionele problemen speelt een belastende geschiedenis van fysiek of seksueel misbruik, verwaarlozing, ondervoeding en prenatale blootstelling aan alcohol en/of drugs vaak een rol. Het is echter moeilijk om in te schatten of gedrags- en/of emotionele problemen voortkomen uit een belastende achtergrond of dat een deel van die problemen pas ontstaan na adoptie, wanneer het kind de eerste aanpassingsperiode voorbij is en gehecht geraakt is aan de nieuwe ouders.

Opmerking: bovenstaande alinea's zijn vooral van toepassing op buitenlandse adoptie. Bij binnenlandse adoptie is het risico op trauma eerder beperkt tot de periode van de zwangerschap (bv. blootstelling aan geweld).

Sibling

Onder siblingadoptie verstaan de meeste auteurs de gelijktijdige adoptie van minstens twee biologische broers of zussen. Het verwelkomen van twee of meer adoptiekinderen in het gezin vraagt uiteraard meer draagkracht dan de komst van één kind.

Bij bijna alle siblings is er sprake van een extra belastende achtergrond. Ze komen uit gezinnen waar de ouder(s) niet langer voor hun kinderen konden zorgen, bv. als gevolg van:

- Lichamelijke of psychische ziekte
- Ernstige alcohol- of andere verslavingsproblematiek
- Armoede en sociale problematiek
- Pedagogische onmacht, mishandeling of vormen van misbruik
- Het overlijden van (een van) de ouder(s)

Meestal gaat het om combinatie van bovenstaande factoren.

Opmerking: dit komt niet enkel voor bij siblingadopties, maar maakt doorgaans deel uit van het herkomstverhaal van ieder adoptiekind bij buitenlandse adoptie.

Ouder dan 6

Hoe ouder het kind is bij adoptie, hoe groter de kans dat het werd blootgesteld aan een opeenvolging van belastende negatieve levenservaringen. Kinderen met een oudere adoptieleeftijd hebben een grotere kans om langduriger verwaarloosd, verlaten of mishandeld te zijn geweest in hun vroegere thuisomgeving. Zij hebben daarenboven minstens één en meestal meerdere breuken in gehechtheidsrelaties achter de rug. Dit kan zorgen voor meer psychologische problemen en problematisch gedrag in het adoptiegezin.

Er is soms weinig bekend over de voorgeschiedenis van kinderen. Op grond van wat een kind laat zien aan gedrag krijg je een indruk van wat hij mogelijk heeft meegemaakt. Oudere kinderen vertellen er soms zelf iets over. Sommige kinderen maken zich zorgen over personen die achter zijn gebleven in hun land van herkomst en missen misschien hun vaste verzorgster, biologische ouders, een grootouder of pleegouder. Ze kunnen vertellen over leuke en minder leuke herinneringen.

1.1.3 Draagkracht bij kinderen

Zoals beschreven onder het balansmodel van Bakker geeft het voorgaande de indruk dat kinderen met een of meerdere special needs niets anders dan draaglast of de ballast van het gezin zijn. Hieronder nuanceren we kort deze vernauwde focus.

Een meta-analyse van Hegar (2005) toont aan dat siblingadopties zo stabiel zijn als of meer stabiel zijn dan individuele adopties. Een aantal beschermende factoren kunnen hier een rol spelen. Zo behouden siblings hun onderling bloedband en daarmee minstens één constante in een totaal vreemde omgeving. Ze kunnen ook de verwerking van de verlieservaring delen.

De adoptie van een ouder kind omvat eveneens een aantal beschermende factoren. Wanneer er bijvoorbeeld weinig gekend is over de voorgeschiedenis, kan het kind zelf ervaringen delen. Ze hebben vaak bewuste herinneringen die ze kunnen vertellen en kunnen zich al (beter) uiten. Dit kan prettig zijn, ze kunnen hun verhaal kwijt en eventueel zorgen of verdriet met je delen. Kinderen kunnen veel hebben meegemaakt, maar wellicht kun je gedrag beter plaatsen en het kind beter begeleiden als je begrijpt waar het vandaan komt. Omdat ze al een hele boel vaardigheden onder de knie hebben, is hun veerkracht ook groter. Daarnaast kunnen ze zich meer bewust zijn van hun situatie en zien ze dan adoptie 'als een kans die ze moeten grijpen'. De adoptie kan voor hen letterlijk een nieuwe start zijn.

Naast beperkingen en trauma's, is het belangrijk om stil te staan bij de ontwikkelingsmogelijkheden en talenten van elk kind. Onderzoek toont aan dat 1/3 van de kinderen die geconfronteerd werden met een ouder met psychische problemen goed kunnen zorg voor anderen, omgaan met heftige emoties

bij anderen en omgaan met crisissituaties. Deze kinderen hebben een goed reflectief vermogen en een sterk ontwikkelde intuïtie. In het vinden van oplossingen hebben ze een grote creativiteit.

1.2 Ouderfactoren¹

1.2.1 Persoonlijkheid

Empathie

... is je inleven in wat een ander zou kunnen denken en voelen in een bepaalde situatie.

Na een dagje zee met onze dochter gingen we weer naar huis. Onderweg wou ze nog een ijsje, maar ik zei 'nee'. Hierop begon ze hysterisch te huilen. Ik ben rustig gebleven en heb haar op schoot genomen. Ze was gewoon doodop na zo'n lange dag en heel prikkelbaar.

Eigenwaarde gevoel

... is de mate waarin je een goed zelfbeeld hebt en tegelijk ook de eigen tekorten (h)erkent.

Ik heb zo mijn kantjes waar ik minder trots op ben, maar los daarvan zit ik best goed in mijn vel. Als ik in de spiegel kijk, dan denk ik vaak: goed bezig!

Gevoel van controle

... is de mate waarin je je eigen invloed ervaart op gebeurtenissen en situaties.

Soms overkomen dingen mij gewoon, maar doorgaans heb ik wel het gevoel dat ik grip heb op de dingen. Voor elk probleem is er een oplossing, is mijn motto.

Representatie van de eigen gehechtheid(sgeschiedenis)

... is de band die je hebt gehad in je eigen kindertijd met belangrijke zorgfiguren.

De band met mijn ouders zat goed. In mijn puberteit botste het wel, maar da's normaal, denk ik. Het verlies van mijn oma was zwaar. Dit heb ik intussen wel een plaats kunnen geven.

Verwerking van levensgebeurtenissen

... is de plaats die je kon geven aan belangrijke gebeurtenissen waardoor ze jouw leven niet meer bepalen, zonder dat je daarom de impact ervan minimaliseert.

We hebben geprobeerd om zelf kinderen te krijgen, maar het lukte niet. De ene keer dat het wel lukte, hadden we na 9 weken het vruchtje verloren. We hebben al een hele weg afgelegd in het verwerken van dit verlies en hebben ons hier ook goed bij laten omringen en ondersteunen.

---

¹ Hieronder sommen we de ouderfactoren van belang bij adoptie, zoals omschreven in het raamwerk van Tang en Vliegen (2013). Dit raamwerk is het instrument dat bij de Dienst voor Maatschappelijk Onderzoek wordt gebruikt ter evaluatie van de kandidaat-adoptieouders. Zowel ervaring met als onderzoek naar ouderfactoren die van belang zijn bij adoptie zijn in de instrument samengebracht. Hoe meer en hoe groter deze factoren aanwezig zijn, hoe sterker de draagkracht van ouders. Hieronder zijn deze factoren omschreven als ware ze in sterke mate aanwezig. Wanneer dit niet het geval is, dan is de afwezigheid van deze factoren een draaglast in plaats van een draagkracht.

1.2.2 Opvattingen m.b.t. adoptie

Motivatie voor adoptie

... is het evenwicht tussen jouw interne en externe motivatie in het adoptieproject.

Ik zie dolgraag kinderen en heb voor zover ik weet altijd al een kinderwens gehad. Een gezin stichten is iets waar ik enorm naar verlang. Ik vind het bijzonder waardevol dat ik dit verlangen kan waarmaken door middel van adoptie. Ik wil op de eerste plaats een kind in nood een warme thuis bieden.

Verwachtingen t.a.v. adoptiekind

... zijn de realistische ideeën die je hebt over hoe het adoptiekind in je gezin zal ontwikkelen.

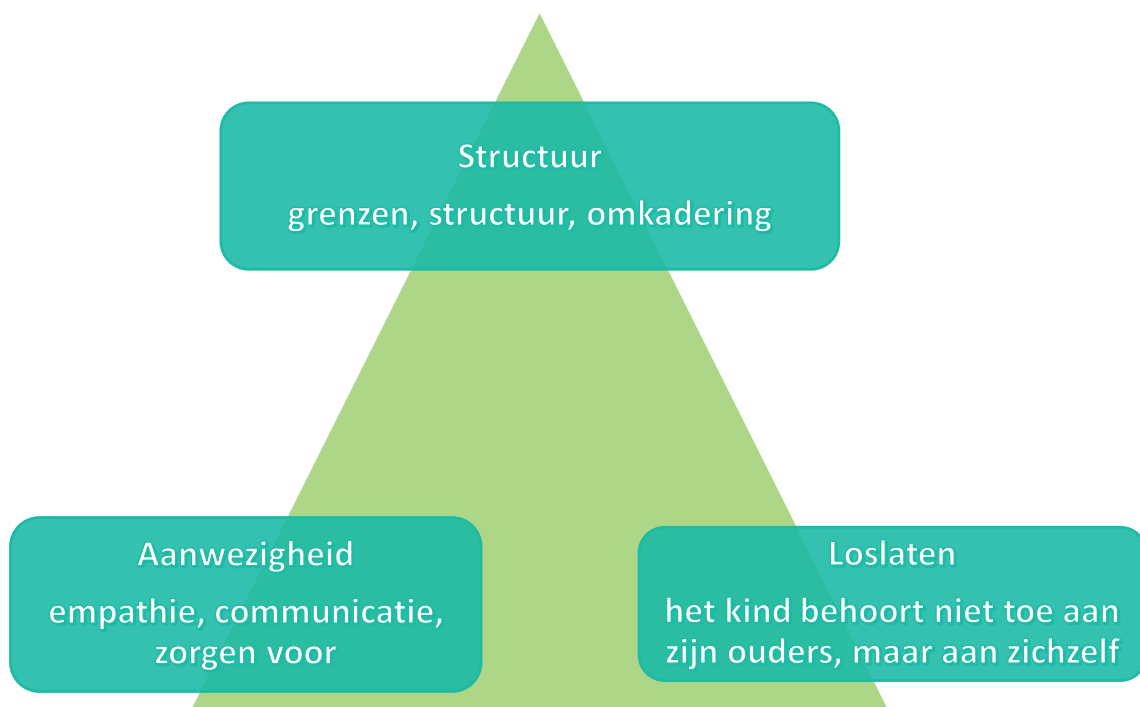
De adoptie hoeft niet elke dag aan bod te komen, maar het is een feit dat dit wel elke dag deel uitmaakt van het leven van ons kind. Ik ben alert voor hechting en trauma en wil hier hard op inzetten, maar weet dat los daarvan ons adoptiekind net als alle kinderen ook gewoon zal willen spelen en ravotten.

1.3 Gezinsfactoren

Bij de opvoeding van een adoptiekind moet je kunnen omgaan met de extra's van adoptie. Dat vraagt soms nog meer of andere krachten en mogelijkheden dan bij een gewone opvoedingssituatie.

1.3.1 Goed genoeg ouderschap

Ouders hebben tot taak hun kind een goede ontwikkeling binnen een veilige omgeving te bieden. Competent ouderschap vereist vooral het geven van ruimte en het bieden van steun, beschikbaar zijn en in staat zijn tot inzicht in, aanvoelen van en aanpassen aan de veranderende behoeften en omstandigheden van het kind. Dit model van Tilmant, behandeld tijdens infosessie 2, stelt drie basisvaardigheden voor opvoeders voorop.

Deze vaardigheden kunnen in mindere of meerdere mate aanwezig zijn. Het schema hieronder toont welk effect dit kan hebben op je kind.

Gradaties in competenties

	Structuur	Aanwezigheid	Loslaten
Te weinig	Onveiligheid voor het kind	Gevoel van verlating voor het kind	Overbescherming en controle van het kind
Goed	Positieve ondersteunende structuur voor het kind	Geruststellende aanwezigheid voor het kind	Respect voor de persoonlijke ruimte en eigenheid van het kind
Te veel	Controle over het kind	Overbescherming van het kind	Laksheid tegenover het kind
Hyper	Tirannie	Inbreuk en indringing tegenover het kind	Desinteresse in het kind

Perfect opvoeden bestaat niet. Daarom wordt 'goed genoeg ouderschap' vooropgesteld. In een adoptiecontext moeten deze basisvaardigheden echter meer ontwikkeld zijn. Zoals het model onder '1.1.1.1 Lagen van zorg eigen aan adoptie' immers weergeeft, zijn zorgbehoeften meer aanwezig. Sterke noden vragen sterke vaardigheden. Bijvoorbeeld:

Structuur: een uitstekende omkadering door het kunnen stellen van grenzen, aangeven van een goede structuur en kader, zoals bij biologisch ouderschap, en tegelijk goed kunnen omgaan met agressie & veel geduld hebben. Pictogrammen, tijdlijnen ... (zoals in kleuteronderwijs) kunnen helpen om veiligheid te creëren.

Loslaten: een zeer groot vermogen om los te laten, door des te meer te aanvaarden dat je kind niet je eigendom is, door de differentiatie van het geadopteerde kind te aanvaarden, dat het zijn eigen weg zal gaan en zijn ruimte te respecteren. Je om je kind kunnen bekommeren en tegelijk kunnen loslaten om zijn behoefte aan persoonlijke ruimte te respecteren. Het kind behoort toe aan zichzelf. Ook de biologische ouders zitten in het netwerk rond het kind.

Aanwezigheid: een zeer groot vermogen om er te zijn voor het kind is daarom van cruciaal belang, een goede emotionele kennis over jezelf, over je eigen verhaal, je eigen gevoeligheden, van wat je raakt en kwetst. Nagaan wat achter het gedrag zit. Emotioneel inzicht. Bewustzijn.

1.3.2 Gezinskenmerken²

Cohesie

... gaat over het wij-gevoel dat iedereen in je gezin ervaart zonder dat deze verbondenheid iemands eigenheid in de weg staat.

---

² Hieronder sommen we de gezinsfactoren van belang bij adoptie, zoals omschreven in het raamwerk van Tang en Vliegen (2013). Dit raamwerk is het instrument dat bij de Dienst voor Maatschappelijk Onderzoek wordt gebruikt ter evaluatie van de kandidaat-adoptieouders. Zowel ervaring met als onderzoek naar gezinsfactoren die van belang zijn bij adoptie zijn in de instrument samengebracht. Hoe meer en hoe groter deze factoren aanwezig zijn, hoe sterker de draagkracht van ouders. Hieronder zijn deze factoren omschreven als ware ze in sterke mate aanwezig. Wanneer dit niet het geval is, dan is de afwezigheid van deze factoren een draaglast in plaats van een draagkracht.

Ik vind het belangrijk dat we allemaal samen eten 's avonds. Dit is een moment waarop iedereen op verhaal kan komen. Het was even zoeken toen onze oudste vegetarisch wou eten. Ondertussen hebben we genoeg receptjes in de vingers zodat we zowel vlees als veggie-dingen op tafel kunnen zetten.

Adaptatie, flexibiliteit

... gaat over ieders plaats in het gezin en de rolpatronen die daarbij horen. Deze kunnen verschuiven wanneer het nodig is.

Mijn man moet af en toe op reis voor zijn werk. Wanneer hij een paar dagen van huis is, spreek ik met de kinderen af wie welke taakjes doet, die papa anders zou doen.

Expressiviteit

... is het tonen en benoemen van gevoelens en gedachten op een duidelijke, rustige manier; ook wanneer het om een moeilijke boodschap gaat of wanneer je het oneens bent.

Vroeger kon mijn man echt ontploffen als het plots teveel was. Ik zag dat onze kinderen dit ook begonnen te doen. We hebben er samen kei hard aan gewerkt om op tijd te vertellen wanneer het teveel is of wanneer er hulp nodig is. Dit werkt goed. Zowel bij mij als mijn kinderen zijn de driftbuien enorm verminderd. Onze jongste kon laatst heel mooi zeggen dat hij iets niet leuk vond en zich triest voelde.

Conflict, conflicthantering

... gaat over de conflicten die af en toe gebeuren zonder dat ze het hele gezin overheersen. Deze ruzies worden vrij snel en constructief opgelost waarbij iedereen wat toegevingen doet, als dat nodig is.

Als er al eens ruzie is, dan gaat het meestal over spelletjes en wie er eerst begint. Met blad-steen-schaar kunnen we dat goed oplossen. Soms is er ook ruzie na een spelletje als er iemand verloren is en de één de ander hiermee plaagt. Als ik of mijn man dan tussenkom, praten onze kinderen het rustig uit.

Partnerrelatie

... is warm en in evenwicht. De partners ondersteunen elkaar en zitten op dezelfde golflengte.

We hebben dezelfde levensvisie. Dat maakt de dingen wel makkelijker, want over veel zaken zijn we het gewoon eens. Qua hobby's en interesses verschillen we dan weer, maar dat is geen struikelblok ofzo. We geven elkaar gewoon de ruimte zodat ieder zijn ding kan doen.

1.3.3 Opvoedingskenmerken³

Algemene opvoedingskenmerken

Warmte

... of sensitief-responsief zijn. Als ouder ben je betrokken op je kind. Je pikt signalen op, leest ze en reageert op een goede manier. Je maakt tijd voor je kind om te luisteren naar zijn verhaal en staat klaar als een veilige haven wanneer het getroost wil worden. Van kleine kleuter tot prikkelbare puber.

---

³ Hieronder sommen we de opvoedingsfactoren van belang bij adoptie, zoals omschreven in het raamwerk van Tang en Vliegen (2013). Dit raamwerk is het instrument dat bij de Dienst voor Maatschappelijk Onderzoek wordt gebruikt ter evaluatie van de kandidaat-adoptieouders. Zowel ervaring met als onderzoek naar opvoedingsfactoren die van belang zijn bij adoptie zijn in de instrument samengebracht. Hoe meer en hoe groter deze factoren aanwezig zijn, hoe sterker de draagkracht van

Onze jongste heeft altijd nood gehad aan fysieke nabijheid. Als kind waren knuffels ontzettend belangrijk voor haar. Ook nu, tijdens de stress van de blok, merk ik dat ze op het eind van een dag studeren er nog altijd deugd van heeft als ik haar eens stevig knuffel.

Sturing

... is aan de ene kant begrenzen waar nodig (bv. regels en afspraken) en aan de andere kant stimuleren waar mogelijk (bv. complimenten en belonen).

We zijn een echte complimentenfontein geworden. Voor de kleinste dingen geven we onze kinderen een dikke duim. Ze stralen dan echt. Natuurlijk blijven we consequent. Als ze iets doen dat niet mag, dan geven we hier gevolg aan, bv. tien tellen aan de kant.

Probleemoplossende vaardigheden

... gaan over creatief zijn in het aanpakken van problemen in de opvoeding van je kind.

Voor elk probleem is een oplossing. Dat motto helpt ons om het hoofd koel te houden. Soms het is wel zoeken en puzzelen, maar we zijn er elke keer al samen uitgeraakt. Al dan niet met de hulp van anderen uit ons netwerk.

Adoptiespecifieke opvoedingskenmerken

Openstaan voor culturele achtergrond

... gaat over het geloof in het belang van herkomst. Als ouder geef je daarom je adoptiekind zoveel mogelijk de kans om trots en identiteit hierrond te laten groeien (evt. steunen in een zoektocht). Tegelijk maak je je adoptiekind bewust van racisme en discriminatie en leer je het goeie manieren om hiermee om te gaan.

We hebben thuis redelijk wat Chinese spulletjes. Wij vinden het belangrijk omdat het deel is van onze dochter. En voor onze dochter is het ook wel fijn, merken we. Soms stelt ze vragen over iets aan de muur en dan praten we verder over hoe het voor haar is om met haar Aziatische looks tussen witte mensen te zitten. Zo vertelde ze laatst over een racistische opmerking van iemand uit haar klas. Dit had haar enorm gekwetst. We hebben dan samen nagedacht hoe ze hiermee kan omgaan de volgende keer.

Adoptiesensitiviteit

... is de kennis die je hebt van adoptiethema's en weten hoe je deze kennis inzet in het belang van je adoptiekind.

Onze zoon heeft echt meer dan andere kinderen nood aan voorspelbaarheid. Het CLB dacht aan autisme, maar wij voelen aan dat dit met basisveiligheid te maken heeft. We zetten thuis heel veel in op hechting en overwegen om eventueel naar een psycholoog te gaan om rond onverwerkt trauma te werken.

1.3.4 Draagkracht bij SN

Eén of meerdere SN opvangen in combinatie met andere draaglast, aanwezig bij jezelf of je adoptiekind, vraagt extra zorg en draagkracht. Het is daarom aangewezen om het hele adoptietraject

---

ouders. Hieronder zijn deze factoren omschreven als ware ze in sterke mate aanwezig. Wanneer dit niet het geval is, dan is de afwezigheid van deze factoren een draaglast in plaats van een draagkracht.

door jezelf de vraag te stellen: welke vormen van draagkracht moet ons gezin in huis hebben om kinderen met één of meer SN te ondersteunen?

Ontwikkelingsproblemen

Veel structuur en zorg, ook voor de toekomst

In staat zijn niet te veel terug te verwachten van je kind, "meer geven dan nemen"

Erg sterk ondersteunend netwerk

Geduld, relativeringsvermogen, flexibel in verwachtingen over prestaties

Levenstempo kunnen aanpassen

Stevig gevoel van eigenwaarde hebben, positief zelfbeeld en vertrouwen hebben in eigen kunnen

Zorgzame instelling, veel begeleiding geven aan je kind

Ervaring hebben met kinderen met gedragsproblemen, basiskennis hebben over de gedragsstoornis

In staat zijn om niet te hoge verwachtingen te hebben van je kind op cognitief gebied

Je kind kunnen stimuleren om hun eigen kunnen zo goed mogelijk aan te spreken

Lichamelijke/medische problemen

Gestructureerd leven

Niet bang zijn om hulp in te schakelen, therapietrouw zijn

Flexibel zijn in tijd (bv.: omgaan met onverwachte situaties)

Je aanpassen aan de eisen die een chronische ziekte meebrengt (bv.: tijdige inname medicatie)

Kennis over een ziektebeeld, onzekerheden over de toekomst

De ontwikkeling van je kind accepteren

Beschikbaarheid

Vertrouwen hebben in eigen mogelijkheden

Inlevingsvermogen

Meer dan gemiddeld stressbestendig

Niet uitgesproken carrièregericht zijn

Behoeftte hebben om te zorgen

Actief probleemoplossend vermogen, nuchter

Inzicht hebben in de impact op de kwaliteit van leven

Een goed netwerk hebben

Voorzieningen voor speciaal onderwijs en medische voorzieningen zijn in de nabije omgeving

Omgaan met onzekerheden over uiterlijk

Extra belastende achtergrond

Niet bang zijn om hulp in te schakelen, open staan voor traumabegeleiding en therapietrouw zijn

Tolerantie, mededogen en mildheid als grondhouding hebben

Niet veroordelend zijn, openheid om erover te spreken

Beschikbaar zijn, meer dan gemiddeld emotioneel inlevend zijn

Bestand tegen frustratie en onzekerheid, beschikken over incasseringsvermogen

Zorg voor routines, rituelen, vaste patronen

Gedrag én emoties die dit gedrag veroorzaken benoemen, taal geven

Non-verbale activiteiten ter ontspanning (massage, muziek, met klei spelen)

Omgeving op de hoogte brengen van traumagerelateerd gedrag en wat je kind nodig heeft

Kalm blijven (vermijd schreeuwen, dreigen, kritische of cynische opmerkingen = triggers)

Op eigen lichaamssignalen en non-verbale communicatie letten

Liever time-in dan time-out
Geduld, begrip tonen, 'er zijn voor'
Volhouden om door een traumabril naar het gedrag te kijken
Voor jezelf zorgen

Sibling

Onderlinge band tussen kinderen respecteren
Omgaan met loyaliteit tussen siblings (kan langer duren voor je ouder mag zijn)
Kring maken, alle kinderen betrekken
Goed organisatievermogen en stressbestendigheid
Omgaan met onverwachte en crisissituaties
Oog hebben voor activiteiten die de familieband versterken
Ondersteunende, sociale netwerken hebben
Hechte partnerrelatie
Ervaring met siblings in je eigen herkomstgezin
Omgaan met rolverwarring
Geen onrealistische verwachtingen hebben
Omgaan met verschillende loyaliteiten naar herkomst
Inzicht in verschillende ontwikkelingsniveaus van kinderen en van de gehechtheidsontwikkeling in het bijzonder
Een open "erkenning van verschil" stijl

Ouder dan 6

Oog hebben voor de ingewikkelde levensgeschiedenis van kinderen
Kunnen omgaan met bewuste en onbewuste verlieservaringen
Regressie toelaten
Omgaan met sterke reacties van de omgeving
Omgaan met beloftes vanuit herkomstland (bv.: je zal daar een goede opleiding krijgen en dokter worden)
Creatief inspelen op de inhaalstrategie
Andere verwachtingen naar ouderschap
Omgaan met dubbele loyaliteit
Taal kennen (indien haalbaar)

2 Mesosysteem

2.1 Sociale (gezins)factoren

It takes a village to raise a child. Als (kandidaat-)adoptieouder is het belangrijk om een voldoende groot netwerk te hebben. Familie, vrienden, kennissen, collega's, burens... op wie je kan rekenen voor praktische en emotionele steun. Op voorwaarde natuurlijk dat je je problemen durft te delen, hulp durft vragen en deze hulp ook kan aanvaarden. In dit netwerk zitten ook mensen die tot een andere etnisch-culturele groep behoren dan die van jezelf. Liefst van al zitten er ook andere (volwassen) geadopteerden in.

2.2 Sociale (buurt)factoren

Hoe ziet de omgeving eruit? Moet je ver rijden voor afspraken bij de psycholoog, kinesist of logopedist? Zijn er opvangmogelijkheden in de buurt? Hoe makkelijk zijn deze te bereiken?

Sociale (buurt)factoren gaan over de mate waarin de plaats waar je woont goed omringd is. Het belang van toegang tot kwalitatieve zorg en opvangmogelijkheden zijn niet te onderschatten wanneer er sprake is van special needs. Deze ondersteuning is dan onmisbaar voor de ontwikkeling van je kind.

3 Macrosysteem

Dit laatste systeem in het model van Bakker omvat drie factoren: sociaal-economische gezinsfactoren (inkomen en opleiding), culturele factoren (waarden en normen) en maatschappelijke factoren (politiek en samenlevingsklimaat). De laatste twee factoren beïnvloeden onze kijk op adoptie.

Bijvoorbeeld: de laatste jaren is er in interlandelijke adoptie een sterke daling van het aantal kinderen dat adoptabel is.

Sommigen noemen dit een 'crisis'. Zij stellen dat een logge bureaucratie kinderen onnodig de kans ontnemt op een warm gezin, terwijl gezinnen verlangend uitkijken naar een kind, maar met extreem lange wachttijden geconfronteerd worden. Hoewel subsidiariteit (conform het Haags Verdrag) het belang van het kind moet dienen, impliceert deze maatregel dat kinderen in de landen van herkomst langer in onzekere situaties (vaak in instituties) verblijven, terwijl zij (conform het Verdrag van de Rechten van het Kind) recht hebben op een warme thuis.

Anderen zien deze daling als een keerpunt. Zij vinden dat het net goed is dat er stilaan een einde komt aan interlandelijke adoptie. Dat kinderen nu meer in eigen land worden opgevangen (subsidiariteit), zien zij als een positieve evolutie. Zij vinden dat er een te grote druk op het Zuiden gelegd wordt om kinderen 'adoptabel' te verklaren en dat eerste moeders of andere verzorgers vaak in een positie terechtkomen die hen weinig keuzevrijheid biedt.

Afhankelijk van de bril die je opzet is adoptie dus een goede of net slechte zaak. Het is essentieel om je bewust te zijn van de bril die onze beleidsmakers en samenleving opzetten. De algemene kijk op adoptie zal de kijk op en het omgaan met jouw adoptiekind beïnvloeden.

Bronnen

Bakker, I., Bakker, C., Van Dijke, A. & Terpstra, L. (1998). O&O in perspectief (p.21). Utrecht: NIZW

Bartholet, E. (2013). *The international adoption cliff: do child human rights matter?* [Draft]. Verkregen bij Ray of Hope.

Boer, M., Karbouniaris, S, de Wit, M. (2018). *Van levenservaring naar ervaringsdeskundigheid. Didactiekboek*. Gompel&Svacina. Oud-Turnhout, 's-Hertogenbosch.

Hegar, R.L. (2005). *Sibling placement of foster care and adoption: An overview of international research*. Children and Youth Services Review 27, 717-739.

Hoing, K., Raman, N. van Familieplatform Geestelijke Gezondheid vzw (2020). *KOPP-kinderen, kinderen van (biologische) ouders met een psychisch problematiek* [PowerPoint slides]. Verkregen bij FIAC.

Nederlands Jeugdinstituut en Gezinspiratieplein (2017). *Handboek Methodisch Matchen. Matching van langdurig uithuisgeplaatste jeugdigen aan een pleeggezin of gezinshuis*. ADOC.

Vliegen, N., Tang, E., Hesemans, S., Desmet, A. (2016). *Internationale adoptie van een kind met specifieke ondersteuningsbehoeften: naar een onderbouwde en gedeelde definitie van 'special needs'-adoptie*. TKP 46/1

Stichting Adoptievoorzieningen: Adoptie van twee of meer kinderen tegelijk. Informatie voor (toekomstige) ouders

Stichting Adoptievoorzieningen: Adoptie en special needs. Kinderen met een medisch probleem

Stichting Adoptievoorzieningen: Oudere kinderen

Tang, E., Vliegen, N. (2013). *Validatie van toetsingscriteria en het semi-gestructureerde interview van de Diensten voor Maatschappelijk Onderzoek. i.o.v. VCA, Kind en Gezin*.

www.fitinjehoofd.be (geraadpleegd op 18/04/2019)

www.mantelzorg.be (geraadpleegd op 18/04/2019)

www.waardevolwerk.be (geraadpleegd op 18/04/2019)

Onderzoek op pag. 17 afkomstig uit Baan, G., den Boer, R., van Maanen, K., & Smit, E. (1998). *Souvenirs uit een vreemde wereld: Een onderzoek naar de invloed van manisch-depressieve en schizofrene ouders op de ontwikkeling van kinderen*, *Ypsilon nieuws*, 78, 27-29, zoals geciteerd in powerpointpresentatie van KOPP-kinderen, gedeeld door FIAC op 18/02/2020.